

พุทธจริยศาสตร์ กับปัญหาสังคมร่วมสมัย

Buddhist Ethics and Contemporary Social Problems

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

ตำรา
รหัสวิชา ๖๐๒ ๓๑๑

พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาสังคมร่วมสมัย (Buddhist Ethics and Contemporary Social Problems)

โครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร
กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ ๒๕๕๕

พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาสังคมร่วมสมัย (Buddhist Ethics and Contemporary Social Problems)

ผู้แต่ง : คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
บรรณาธิการ : พระครูสิริรัตนานันท์, รศ.ดร.
ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ : รศ.ดร.ประเวศ อินทองปาน
ศิลปะและรูปเล่ม : นายสมบูรณ์ เฟ่งพิศ
พิสูจน์อักษร : นายสุชญา ศิริชัยกร, นายอักษรวิชัย โฉมศรี
ออกแบบปก : นายพิจิตร พรหมลี
พิมพ์ครั้งที่ ๑ : สิงหาคม ๒๕๕๖
จำนวนพิมพ์ : ๒,๐๐๐ เล่ม

ลิขสิทธิ์ ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ห้ามการลอกเลียนไม่ว่าส่วนใดๆ ของหนังสือเล่มนี้
นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาสังคมร่วมสมัย = Buddhist Ethics and Contemporary Social Problems.-- พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.

246 หน้า

1. ศาสนากับสังคม. 2. พุทธศาสนากับสังคม. 3. ศีลธรรมจรรยา. 4. จริยศาสตร์. I. ชื่อเรื่อง.
294.311783

ISBN 978-616-300-080-4

จัดพิมพ์โดย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร ๐๓๕ ๒๔๘ ๐๐๐ (ต่อ ๘๗๖๖) โทรสาร ๐๓๕ ๒๔๘ ๐๑๓

จัดจำหน่ายโดย :

จัดพิมพ์โดย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๑๑-๑๗ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
โทร ๐-๒๖๒๓ - ๖๓๒๔, โทรสาร ๐-๒๖๒๓ - ๖๓๒๓

คำปรารภ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีโครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร ซึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาเนื้อหารายวิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์ ให้เป็นที่ยอมรับและใช้ร่วมกันได้ พัฒนารูปแบบของหนังสือ และตำราให้มีเอกลักษณ์ร่วมกัน สวยงาม คงทน น่าสนใจต่อการศึกษาค้นคว้า มีเนื้อหาสาระไปพัฒนาสื่อการศึกษาและเผยแพร่ในรูปแบบต่างๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ระบบคลังข้อมูล พัฒนาบุคลากรและผลงานด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยให้แพร่หลาย และเป็นเวทีเสนอผลงานทางวิชาการของคณาจารย์ของมหาวิทยาลัย

โครงการนี้เกิดขึ้นมาได้จากความร่วมมือร่วมใจกันของคณาจารย์มหาวิทยาลัย จากทุกส่วนงาน ทั้งส่วนกลาง วิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ ร่วมกันพัฒนาเอกสารการสอนหรือตำราในหมวดวิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์ ด้วยวิธีะอุตสาหะแรงกล้า พัฒนางานทางวิชาการให้มีเนื้อหาสาระถูกต้อง เพียงพร้อมด้วยอรรถและพยัญชนะ เป็นที่ยอมรับของสังคม

หนังสือรายวิชาพุทธจริยศาสตร์กับปัญหาสังคมร่วมสมัย เล่มนี้ มีเนื้อหาสาระแบ่งเป็น ๙ บท ซึ่งมุ่งให้ศึกษาเกี่ยวกับจริยศาสตร์เบื้องต้น พุทธจริยศาสตร์ พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาทางสังคม ด้านการศึกษา ปัญหาทางสังคมด้านเศรษฐกิจ ปัญหาทางการเมือง การปกครอง ปัญหาทางสังคมด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ปัญหาทางสังคมด้านสิ่งแวดล้อม ตลอดจนปัญหาด้านศีลธรรมในสังคมร่วมสมัย เนื้อหาสาระปรากฏแจ่มแล้ว ในเล่มนี้

ขออนุโมทนาขอบคุณคณะกรรมการดำเนินงานโครงการจัดการและพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยทุกรูปทุกท่าน ที่ได้เสียสละเวลาพัฒนาเนื้อหาวิชาเล่มนี้ ให้เกิดขึ้น อันจะเป็นสมบัติของมหาวิทยาลัยสืบไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารเล่มนี้คงอำนวยประโยชน์เชิงวิชาการด้านวิทยาศาสตร์และพุทธศาสตร์แก่คณาจารย์ นิสิต นักศึกษา และประชาชนผู้ที่สนใจสืบไป

(พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร.)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะกรรมการดำเนินงานโครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร
เรื่อง การจัดทำต้นฉบับรายวิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีงบประมาณ ๒๕๕๕

<p style="text-align: center;">คณะกรรมการดำเนินงาน</p> <p>ที่ปรึกษา พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.</p> <p>ประธานกรรมการ พระศรีคัมภีร์ญาณ,รศ.ดร.</p> <p>รองประธานกรรมการ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส,รศ.ดร.</p> <p>กรรมการ</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="width: 50%;">พระมหาสุทัศน์ ติสสรวาที</td> <td style="width: 50%;">พระมหาศรีทนต์ สมจาโร</td> </tr> <tr> <td>พระมหาชำนาญ มหาชาโน</td> <td>พระมหาราชัน จิตตปาโล</td> </tr> <tr> <td>พระมหาประยูร โชติวโร</td> <td>พระทิพย์ สิริธมโม</td> </tr> <tr> <td>พระฐิตะวงษ์ อนุตตโร</td> <td>พระปลัดวีระชนม์ เขมวีโร</td> </tr> <tr> <td>พระมหาสุระศักดิ์ ปัจจนตเสโน</td> <td>พระครูปลัดปริยัติวิวัฒน์,ดร.</td> </tr> <tr> <td>พระสุทิน เขมวีโส</td> <td>ผศ.ดร.สมทิพพล เนตรนิมิตร</td> </tr> <tr> <td>ผศ.ดร.สุเทพ พรหมเลิศ</td> <td>ผศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปุ</td> </tr> <tr> <td>ผศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง</td> <td>ดร.แสวง นิลนามะ</td> </tr> <tr> <td>ดร.วีระกาญจน์ กนम्मเลิศ</td> <td>ดร.ธีร์ พุ่มทับทิม</td> </tr> <tr> <td>นายพิธิบูลย์ กาญจนพิพิธ</td> <td>นายอดุลย์ คนแรง</td> </tr> <tr> <td>นายพลวัฒน์ ชุมสุข</td> <td>นายเกษม แสงนนท์</td> </tr> <tr> <td>นายสนธิญาณ รักษาภักดิ์</td> <td></td> </tr> </table> <p>กรรมการและเลขานุการ นายสุชญา ศิริธัญญ์</p> <p>กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="width: 50%;">พระมหานพดล เตชธมโม</td> <td style="width: 50%;">พระมหาสุระศักดิ์ ธีรวีโส</td> </tr> <tr> <td>นายสินชัย วงษ์จำนงค์</td> <td>นายอักษรวิชัย โฉมศรี</td> </tr> <tr> <td>นายชำนาญ เกิดช่อ</td> <td>นายสมบูรณ์ เฟงพิศ</td> </tr> <tr> <td>นายจิระศักดิ์ ธารสุขกระจ่าง</td> <td>นางสาวฐาณิชาญาณ มีควัลย์</td> </tr> </table>	พระมหาสุทัศน์ ติสสรวาที	พระมหาศรีทนต์ สมจาโร	พระมหาชำนาญ มหาชาโน	พระมหาราชัน จิตตปาโล	พระมหาประยูร โชติวโร	พระทิพย์ สิริธมโม	พระฐิตะวงษ์ อนุตตโร	พระปลัดวีระชนม์ เขมวีโร	พระมหาสุระศักดิ์ ปัจจนตเสโน	พระครูปลัดปริยัติวิวัฒน์,ดร.	พระสุทิน เขมวีโส	ผศ.ดร.สมทิพพล เนตรนิมิตร	ผศ.ดร.สุเทพ พรหมเลิศ	ผศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปุ	ผศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง	ดร.แสวง นิลนามะ	ดร.วีระกาญจน์ กนम्मเลิศ	ดร.ธีร์ พุ่มทับทิม	นายพิธิบูลย์ กาญจนพิพิธ	นายอดุลย์ คนแรง	นายพลวัฒน์ ชุมสุข	นายเกษม แสงนนท์	นายสนธิญาณ รักษาภักดิ์		พระมหานพดล เตชธมโม	พระมหาสุระศักดิ์ ธีรวีโส	นายสินชัย วงษ์จำนงค์	นายอักษรวิชัย โฉมศรี	นายชำนาญ เกิดช่อ	นายสมบูรณ์ เฟงพิศ	นายจิระศักดิ์ ธารสุขกระจ่าง	นางสาวฐาณิชาญาณ มีควัลย์	<p style="text-align: center;">คณะกรรมการผู้พัฒนาเนื้อหาวิชา “พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาสังคมร่วมสมัย”</p> <p>ประธานกรรมการ พระมหากฤษณะ ตัญโญ, ผศ.ดร.</p> <p>รองประธานกรรมการ พระครูสิริรัตนานุวัตร, รศ.ดร.</p> <p>กรรมการ พระครูพิศาลสรกิจ พระมหาพรชัย สิริวิโร, ดร. พระสุภาพร เตชธโร ผศ.บรรจง โสดาดี</p> <p>เลขานุการ ผศ.เยื้อง ปั่นแห่งเพชร</p> <p>คณะบรรณาธิการ พระครูสิริรัตนานุวัตร, รศ.ดร.</p> <p>ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมผลิต รศ.ชูขณะ รุ่งปัจฉิม ดร.นลินี ฦ นคร ผศ.ศศิธร ชูตินันทกุล ดร.สังวรณ์ ังตกระโทก</p> <p>ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ รศ.ดร.ประเวศ อินทร์ทองปาน</p>
พระมหาสุทัศน์ ติสสรวาที	พระมหาศรีทนต์ สมจาโร																																
พระมหาชำนาญ มหาชาโน	พระมหาราชัน จิตตปาโล																																
พระมหาประยูร โชติวโร	พระทิพย์ สิริธมโม																																
พระฐิตะวงษ์ อนุตตโร	พระปลัดวีระชนม์ เขมวีโร																																
พระมหาสุระศักดิ์ ปัจจนตเสโน	พระครูปลัดปริยัติวิวัฒน์,ดร.																																
พระสุทิน เขมวีโส	ผศ.ดร.สมทิพพล เนตรนิมิตร																																
ผศ.ดร.สุเทพ พรหมเลิศ	ผศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปุ																																
ผศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง	ดร.แสวง นิลนามะ																																
ดร.วีระกาญจน์ กนम्मเลิศ	ดร.ธีร์ พุ่มทับทิม																																
นายพิธิบูลย์ กาญจนพิพิธ	นายอดุลย์ คนแรง																																
นายพลวัฒน์ ชุมสุข	นายเกษม แสงนนท์																																
นายสนธิญาณ รักษาภักดิ์																																	
พระมหานพดล เตชธมโม	พระมหาสุระศักดิ์ ธีรวีโส																																
นายสินชัย วงษ์จำนงค์	นายอักษรวิชัย โฉมศรี																																
นายชำนาญ เกิดช่อ	นายสมบูรณ์ เฟงพิศ																																
นายจิระศักดิ์ ธารสุขกระจ่าง	นางสาวฐาณิชาญาณ มีควัลย์																																

คำนำ

หนังสือเล่มนี้ ได้พัฒนาขึ้นตามโครงการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร ปิงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๕ ของกองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อพัฒนาเนื้อหาวิชาในหมวดวิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์ หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต ให้เป็นที่ยอมรับและใช้ร่วมกันได้ทุกคณะ วิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบ เอกสารประกอบการสอน หนังสือ ตำรา ให้มีเอกลักษณ์ร่วมกัน ทั้งมีความคงทน สวยงามน่าสนใจต่อการศึกษา ค้นคว้า ๓) เพื่อนำเนื้อหาสาระไปพัฒนาสื่อการศึกษาและเผยแพร่ในรูปแบบต่างๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และระบบคลังข้อสอบ ๔) เพื่อเสริมสร้างทักษะคณาจารย์ในการสร้างผลงานทางวิชาการอย่างมีคุณภาพ รองรับประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัย และเป็นที่ยอมรับทั่วไปในประเทศและระดับสากล

พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาสังคมร่วมสมัย เป็นวิชาหนึ่งในรายวิชา จริยศาสตร์ประยุกต์ ที่กำหนดให้ศึกษา ได้ทำการค้นคว้าและศึกษาแนวคิดทางจริยศาสตร์ทั่วไป พุทธจริยศาสตร์ที่เกี่ยวกับเกณฑ์ตัดสินปัญหาสังคมด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองการปกครอง ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านการศึกษา รวมทั้งปัญหาด้านศีลธรรมในสังคมปัจจุบัน

คณะผู้เขียนหวังว่า หนังสือเล่มนี้จะยังประโยชน์ต่างๆ ให้เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้องทุกท่านตามวัตถุประสงค์ของโครงการพอสมควร จึงขอขอบคุณคณะวิทยากรจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และท่านผู้ทรงคุณวุฒิจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยรวมถึงเจ้าหน้าที่กองวิชาการทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมทำหนังสือเล่มนี้ให้มีความสำเร็จ เป็นรูปเล่มสมบูรณ์ บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ทุกประการ

คณะกรรมการพัฒนาเนื้อหาวิชา
พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาสังคมร่วมสมัย

สิงหาคม ๒๕๕๖

สารบัญ

คำปรารภ	(๓)
คณะกรรมการดำเนินงานโครงการจัดการและพัฒนาหลักสูตร	
เรื่อง การจัดทำต้นฉบับรายวิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์ ประจำปี ๒๕๕๕	(๔)
คำนำ	(๕)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
บทที่ ๒ จริยศาสตร์เบื้องต้น	๙
๒.๑ ความนำ	๑๐
๒.๒ ความหมาย ความสำคัญของจริยศาสตร์	๑๐
๒.๓ ขอบข่าย วิธีการ ลักษณะ ประเภท หน้าที่ จุดมุ่งหมายของจริยศาสตร์	๑๓
๒.๔ ทฤษฎีทางจริยศาสตร์	๒๓
๒.๕ เกณฑ์ตัดสินทางจริยศาสตร์	๒๘
๒.๖ อุดมคติทางจริยศาสตร์	๓๑
- สรุปท้ายบท	๓๘
- คำถามท้ายบท	๓๙
- เอกสารอ้างอิงประจำบท	๔๐
บทที่ ๓ พุทธจริยศาสตร์	๔๑
๓.๑ ความนำ	๔๒
๓.๒ ความหมาย กำเนิด ความสำคัญของพุทธจริยศาสตร์	๔๔
๓.๓ ขอบข่าย ลักษณะ ประเภท หน้าที่ของพุทธจริยศาสตร์	๔๙
๓.๔ เกณฑ์ตัดสินความดี-ความชั่ว	๖๑
๓.๕ อุดมคติทางพุทธจริยศาสตร์	๖๕
- สรุปท้ายบท	๗๔
- คำถามท้ายบท	๗๕
- เอกสารอ้างอิงประจำบท	๗๖

บทที่ ๔ พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาทางสังคมด้านการศึกษา	๗๗
๔.๑ ความนำ	๗๘
๔.๒ ปัญหาทางการศึกษาของสังคมโลกและสังคมไทย	๗๙
๔.๓ เกณฑ์ตัดสินของพุทธจริยศาสตร์ต่อปัญหาทางการศึกษา	๘๙
๔.๔ อุดมคติพุทธจริยศาสตร์กับปัญหาทางการศึกษา	๙๓
- สรุปท้ายบท	๙๔
- คำถามท้ายบท	๙๕
- เอกสารอ้างอิงประจำบท	๙๖
บทที่ ๕ พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาทางสังคมด้านเศรษฐกิจ	๙๗
๕.๑ ความนำ	๙๘
๕.๒ ความหมาย แนวคิด เศรษฐกิจ	๙๘
๕.๓ ปัญหาเศรษฐกิจ	๑๐๔
๕.๔ เกณฑ์ตัดสินของพุทธจริยศาสตร์ต่อปัญหาเศรษฐกิจ	๑๐๗
๕.๕ อุดมคติของพุทธจริยศาสตร์กับปัญหาเศรษฐกิจ	๑๑๓
- สรุปท้ายบท	๑๑๖
- คำถามท้ายบท	๑๑๗
- เอกสารอ้างอิงประจำบท	๑๑๘
บทที่ ๖ พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาด้านการเมืองการปกครอง	๑๑๙
๖.๑ ความนำ	๑๒๐
๖.๒ ความหมาย หลักสำคัญ การเมือง การปกครอง การบริหารการเมืองการปกครอง	๑๒๑
๖.๓ ปัญหาการเมืองการปกครอง	๑๓๕
๖.๔ เกณฑ์ตัดสินของพุทธจริยศาสตร์ต่อปัญหาการเมืองการปกครอง	๑๔๗
๖.๕ อุดมคติของพุทธจริยศาสตร์กับปัญหาการเมืองการปกครอง	๑๔๘
- สรุปท้ายบท	๑๕๓
- คำถามท้ายบท	๑๕๔
- เอกสารอ้างอิงประจำบท	๑๕๕

(๘)

บทที่ ๗ พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาทางสังคมด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	๑๕๗
๗.๑ ความนำ	๑๕๘
๗.๒ ปัญหาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	๑๕๘
๗.๓ เกณฑ์ตัดสินของพุทธจริยศาสตร์ต่อปัญหาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	๑๗๕
๗.๔ อุดมคติของพุทธจริยศาสตร์กับปัญหาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	๑๘๐
- สรุปท้ายบท	๑๘๐
- คำถามท้ายบท	๑๘๑
- เอกสารอ้างอิงประจำบท	๑๘๒
บทที่ ๘ พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาทางสังคมด้านสิ่งแวดล้อม	๑๘๕
๘.๑ ความนำ	๑๘๖
๘.๒ ความหมาย ประเภท คุณสมบัติ ปัญหาสิ่งแวดล้อม	๑๘๗
๘.๓ แนวคิดและปัญหาของสิ่งแวดล้อม	๑๙๖
๘.๔ เกณฑ์ตัดสินของพุทธจริยศาสตร์ต่อปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม	๒๐๐
๘.๕ อุดมคติของพุทธจริยศาสตร์กับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม	๒๐๓
- สรุปท้ายบท	๒๐๕
- คำถามท้ายบท	๒๐๖
- เอกสารอ้างอิงประจำบท	๒๐๗
บทที่ ๙ พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาด้านศีลธรรมในสังคมร่วมสมัย	๒๐๙
๙.๑ ความนำ	๒๑๐
๙.๒ ปัญหาด้านศีลธรรมในสังคมร่วมสมัย	๒๑๐
๙.๓ เกณฑ์ตัดสินของพุทธจริยศาสตร์ต่อปัญหาด้านศีลธรรมในสังคมร่วมสมัย	๒๑๘
๙.๔ อุดมคติของพุทธจริยศาสตร์กับปัญหาด้านศีลธรรมในสังคมร่วมสมัย	๒๒๐
- สรุปท้ายบท	๒๒๘
- คำถามท้ายบท	๒๒๙
- เอกสารอ้างอิงประจำบท	๒๓๐
บรรณานุกรม	๒๓๔
คณะกรรมการผู้พัฒนาเนื้อหาวิชา "พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาสังคมร่วมสมัย"	๒๓๙

บทที่ ๑

บทนำ

วิชาปรัชญาแบ่งสาขาเป็น ๓ สาขาหลัก ๆ ได้แก่ สาขาญาณวิทยา สาขาอภิปรัชญา และสาขาจริยศาสตร์ สำหรับสาขาญาณวิทยา เป็นสาขาเกี่ยวกับทฤษฎีแห่งความรู้ กล่าวถึงบ่อเกิด ลักษณะ ความสมเหตุสมผลของความรู้ ความรู้จริงแท้ และความรู้ที่ไม่จริงแท้ สาขาอภิปรัชญา เป็นสาขาเกี่ยวกับทฤษฎีแห่งความจริง กล่าวถึงความจริงของโลก วิญญาณ มนุษย์และพระเจ้า และสาขาจริยศาสตร์ เป็นสาขาเกี่ยวกับหลักแห่งความประพฤติ รวมทั้งกล่าวถึงอุดมคติแห่งชีวิต บางตำราแบ่งสาขาปรัชญาเป็นญาณวิทยา อภิปรัชญา และอักษวิทยา โดยอักษวิทยาแบ่งเป็นจริยศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ และตรรกศาสตร์

ปรัชญา ๓ สาขาดังกล่าวข้างต้นซึ่งเอกสารตำรานี้ตรงกับสาขาจริยศาสตร์ แต่ไม่ใช่จริยศาสตร์บริสุทธิ์ หากแต่เป็นจริยศาสตร์ประยุกต์เรียกว่าพุทธจริยศาสตร์ซึ่งจะอธิบายศาสตร์สมัยใหม่ที่ยกขึ้นอธิบายในตำรานี้บนฐานคำสอนทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น ประเด็นโดยสังเขปของจริยศาสตร์ คือ วิชาว่าด้วยศาสตร์แห่งความประพฤติ เป็นการศึกษาและกำหนดหลักการในการแสดงพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจที่เหมาะสม ยอมรับว่าดี มีคุณค่า เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม มีจุดมุ่งหมายให้สังคมอยู่ดี มีสุข คำที่นำมาใช้ร่วมกับจริยศาสตร์คือคำว่า คุณธรรม คือคุณลักษณะทางจิตที่ดี เช่น มีความเมตตา กรุณาต่อคนอื่นในสถานการณ์ต่างๆ ศีลธรรม คือคุณลักษณะข้อปฏิบัติของพระพุทธศาสนา ซึ่งเรื่องคุณธรรมและศีลธรรมนี้ มีความสำคัญมาก เพราะโดยธรรมชาติแล้ว มนุษย์และสัตว์จะมีธรรมชาติที่เหมือนกัน ๔ อย่าง คือ กินอาหาร การพักผ่อน การกลัวภัย และการสืบพันธุ์ แต่จะต่างกันที่ว่ามีคุณธรรมจริยธรรม

นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาได้ศึกษาคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว เกิดความเข้าใจสามารถแยกแยะประเภทหลักธรรมออกเป็นหมวดหมู่ คือจัดเป็นหมวดศีล หมวดธรรม เช่นเดียวกับวิชาปรัชญาที่นักปราชญ์ได้แยกออกมาศึกษาเป็นสาขาจริยศาสตร์ สาขาอภิปรัชญา และสาขาญาณวิทยา การแบ่งหมวดธรรมนั้นเป็นความจำเป็น เพราะทำให้ศึกษาสะดวกในการศึกษา เข้าใจง่าย มองเห็นภาพชัดเจนในเรื่องที่ว่านี้มีนักปราชญ์ทางศาสนาชาวอินเดียชื่อ เอ็น บาปัต (P.V. Bapat) ท่านแยกหลักคำสอนทางศาสนาไว้เป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่เป็นปรัชญากับส่วนที่เป็นจริยธรรม

ส่วนที่เป็นปรัชญา ที่ถือเป็นปรัชญาทางพระพุทธศาสนา คือ ปฏิจจสมุปบาท เป็นหลักสัมพันธภาพของสรรพสิ่ง (relativity) เป็นเหตุเป็นผลต่อกันเป็นลูกโซ่ ปฏิจจสมุปบาทนี้ สำคัญถึงขั้นว่าทำให้เห็นพระพุทธเจ้า ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ผู้ใดเห็นปฏิจจสมุปบาท ผู้นั้นชื่อว่าเห็นธรรม ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นปฏิจจสมุปบาท”

ส่วนที่เป็นจริยธรรมนั้น สอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ประยุทธิ์ ปยุตโต) กล่าวว่า “พระพุทธศาสนานั้นถือเป็นหลักการปฏิบัติที่เป็นสายกลาง (The Middle Path) ทางสายกลางนี้เป็นแนวปฏิบัติทำให้เข้าถึงเป้าหมายสูงสุดคือพระนิพพาน” ซึ่งทางปฏิบัตินี้จะควบคุมด้วยมาตรฐานจริยธรรม แต่ก็ไม่มีแต่จริยธรรมขั้นสูงนี้เท่านั้น ก็ยังมีจริยธรรมระดับกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ ซึ่งสามารถควบคุมพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจด้วย และอีกจริยธรรมหนึ่งคือ เป็นจริยธรรมระดับต้น เป็นจริยธรรมพื้นฐานที่ง่ายต่อการปฏิบัติต่อบุคคลทั่วไป จริยธรรมระดับนี้สามารถควบคุมพฤติกรรมในทางกายกับทางวาจา แต่ก็เป็นหลักประกันชีวิตและความสงบสุขในสังคมาภรณ์ได้อย่างดี

ประเด็นสำคัญประการหนึ่งในพระพุทธศาสนา คือคำว่าศีลธรรม เป็นคำประมวลหลักจริยธรรมทั้งหมด และคำว่าศีลธรรมมีแนวโน้มไปทางศาสนา ศีลธรรมเป็นองค์รวมศีลธรรมและศาสนาเข้าไว้ด้วยกัน เช่นหลักธรรมชื่อว่าอริยสัจ ๔ ที่พระพุทธเจ้าค้นพบจะสร้างความสัมพันธ์อย่างที่สุดระหว่างศีลธรรมและศาสนา ศีลธรรมนี้บางกรณีเรามักเรียกผสมผสานกันว่าจริยธรรมซึ่งเป็นคำที่มากู้กับคุณธรรม ถ้ามองเชิงสากลก็จะคำว่าจริยธรรม ซึ่งในพระพุทธศาสนาคำนี้ได้แก่อริยมรรค ๘ ประการ โดยจัดเข้าในสิกขา ๓ เป็นระบบจริยธรรม ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ จัดลงในศีล สัมมาวาายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ จัดลงในสมาธิ และ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ จัดลงในปัญญา จึงสัมพันธ์ในประเด็นที่ว่า ไตรสิกขาที่เป็นระบบควบคุมสภาวะการณของมนุษย์ทางกาย วาจา และจิตตามที่นักปราชญ์ศาสนากล่าวว่า “ถ้าปราศจากศีลเสียแล้วก็จะไม่มีสมาธิ ถ้าไม่มีสมาธิก็ไม่มีปัญญา” การปฏิบัติเป็นสายกลางนี้ถือเป็นศูนย์กลางการปฏิบัติ ในขณะที่เดียวกันก็ถือไตรสิกขาเป็นศูนย์กลางคำสอน เพื่อบรรลุถึงความรู้งามสูงสุด พันทุกขโดยสิ้นเชิง

ความจริงแล้ว ศีลธรรมและศาสนานี้สามารถใช้แทนกันได้เนื่องจากว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งศีลธรรม ศีลธรรมและศาสนาจึงสัมพันธ์กันอย่างแยกกันไม่ได้ ศีลธรรมจะสัมพันธ์กับการรู้งามในความจริงทางอภิปรัชญาและรู้ความจริงในชีวิตตนเองด้วย ดังนั้น เป้าหมายสูงสุดของจริยธรรมจึงหมายถึงถึงความพร้อมทางศีลธรรมและปัญญาของแต่ละคน ทางสายกลางและนิพพานต่างก็เป็นเหตุ

และผลต่อกัน คือว่าทางสายกลางเป็นตัวแทนหลักธรรมทางจริยศาสตร์ และเป็นวิธีไปสู่ความรู้แจ้ง ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุด ตามที่สารานุกรมเอนไซโคพีเดียเกี่ยวกับศีลธรรมและศาสนาระบุไว้ว่า “ศีลธรรมจะไร้รากฐาน ถ้าปราศจากปัญญาที่จะเข้าหาศีลธรรมที่ลึกซึ้ง ดังนั้น ศีลธรรมเป็นส่วนหนึ่งที่สมบูรณ์ของศาสนา”

พระพุทธเจ้าเองได้ดำริถึงชีวิตพรหมจรรย์ว่าเป็นชีวิตแห่งคุณธรรมซึ่งผู้แสวงหาจะต้องดำเนินไปเพื่อความรู้แจ้งเป้าหมายสูงสุดทางศาสนาหรือนิพพาน สามารถกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นระบบจริยธรรมที่ครอบคลุมพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งหมดรวมถึงจิตวิทยาชั้นเลิศที่ศึกษา เป็นหลักของจริยธรรมเป็นระบบความคิดที่บริสุทธิ์ หลักธรรมพื้นฐานอยู่ที่ความบริสุทธิ์ในตนเองของมนุษย์ เพราะถือว่าการพัฒนาทางจิตจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าไม่เอาชีวิตเข้าสู่กระบวนการสะสางให้จิตบริสุทธิ์และมีฐานแห่งกรุณาเสียก่อน

การศึกษา คือการพัฒนาเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามในชีวิต เรื่องนี้เป็นหลักการพื้นฐานโดยทั่วไป การที่มีความเชื่อกันอย่างนี้ มีวิธีคิดอย่างนี้ จึงเกิดความคาดหวังว่าคนที่มีการศึกษานั้นเชื่อกันว่าเป็นผู้มีชีวิตพัฒนา มีวุฒิภาวะที่สมบูรณ์ มีการพัฒนาที่สมดุลทั้งทางกาย ทางจิตใจ และมีความเชื่อต่อไปว่า การศึกษาจะไปช่วยพัฒนาคนให้ครบในทุก ๆ ด้าน คือ ด้านกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านอารมณ์และสติปัญญา มีความเชื่อว่าผู้มีการศึกษาจะมีความเข้าใจในชีวิตมีความเข้าใจสังคมเข้าใจธรรมชาติได้ดี

สิกขาในพระพุทธศาสนา คือการศึกษา ถือเป็นรากฐานและเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าของชีวิต รวมทั้งแก้ไขปัญหาต่างๆ ทั้งในส่วนของปัจเจกและสังคม เป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองด้านต่างๆ ตั้งแต่การวางรากฐานตลอดช่วงสุดท้ายแห่งชีวิตให้มีศักยภาพและขีดความสามารถที่จะดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง สร้างสรรค์พัฒนาตนเอง สังคม ตลอดจนประเทศชาติได้อย่างยั่งยืน

ต้นตอของปัญหาทั้งมวล ตามทัศนะของพระพุทธศาสนามาจากอวิชชา คือความไม่รู้ เมื่อมนุษย์ปราศจากความรู้ ปัญหาจึงตามมา การที่มนุษย์จะกำจัดต้นตอของปัญหาได้ มนุษย์จึงจำเป็นต้องมีความรู้ การที่จะมีความรู้ก็ต้องได้รับการศึกษาและเป็นการศึกษาที่ถูกต้องด้วย การศึกษาเท่านั้นที่จะทำให้มนุษย์หลุดพ้นจากปัญหาได้อย่างสิ้นเชิง

เครื่องมือที่จะช่วยให้สังคมอยู่รอดและสามารถเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันในสังคมอารยประเทศได้ ต้องสร้างสังคมแห่งปัญญาและการเรียนรู้ เมื่อสร้างปัญญาให้กับคนอันจะช่วยให้คนทุกคนพ้นจากความไม่รู้ ความลุ่มหลงมัวเมา และความยากจนข้นแค้น เพราะปัญญาที่เกิดจากการศึกษาและการเรียนรู้จะทำให้คนรู้จักผิดรู้จักชอบรู้จักชั่วรู้จักดี รู้จักคิด รู้จักทำและแสวงหาหนทางในการเลี้ยงชีพและการดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

ตามปรัชญาการศึกษาตะวันตก ที่นักการศึกษาไทยนำมาใช้ จะเป็นการศึกษาที่ไม่รอบด้าน ไม่เข้าถึงสาระสำคัญของชีวิต ละเลยการพัฒนาจิตใจ มุ่งเน้นเพียงการพัฒนาทางกายและอารมณ์ เพื่อสนองความต้องการเสพในลักษณะวัตถุนิยม และบริโภคนิยม จึงไม่สามารถพัฒนาคนให้มีจิตซาบซึ้งเข้าใจและเห็นคุณค่าของธรรมได้อย่างแจ่มแจ้ง ดังนั้น ผลของการจัดการศึกษาไทยปัจจุบันนั้น จึงหลงทางก่อให้เกิดผลร้ายขึ้นในสังคมไทยมากมาย เช่น ผู้คนละทิ้งศีลธรรม ลุ่มหลงในอบายมุข เห็นแก่ตัว เอาัดเอาเปรียบกัน เกิดการทุจริตคอร์รัปชันในทุกวงการ ทุกระดับ หลงอยู่กับการดิ้นรนแสวงหาทรัพย์สินเงินทองเพื่อมาเสพสุขทางวัตถุจนเกิดภาวะหนี้สินของครัวเรือนสูง ก่อให้เกิดปัญหาสังคมมากมายตามมา เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ชุมชนล่มสลาย เป็นต้น และปัจจุบันนี้เกือบทุกมุมโลกเกิดปัญหาขึ้นมากมาย เช่น ปัญหาการร้าย ใช้ความรุนแรง ตัดสินปัญหาด้วยสงคราม โดยไร้เหตุผล ผู้คนมีชีวิตเป็นอยู่ด้วยความหวาดระแวงและเดือดร้อนไปทั่ว เป็นต้น

ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ทุกคน ย่อมมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในระบบเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทำมาหาเลี้ยงชีพในสังคม การผลิตสินค้าและบริการต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจก็ตาม สังคมทุกรูปแบบไม่ว่าจะมองในแง่ส่วนบุคคลแต่ละคนหรือในแง่เป็นหมู่คณะ ต่างก็มีความต้องการในสินค้าและบริการมากกว่ากำลังการผลิตเสมอ ยิ่งสังคมเจริญก้าวหน้ามากขึ้นก็จะก่อให้เกิดการขยายตัวของความต้องการชนิดใหม่ หรือความต้องการชนิดใหม่ในรูปแบบเก่าอยู่ตลอดเวลา ความต้องการทางร่างกาย ทางจิตใจ ทางสติปัญญา มีมากมายหลายรูปแบบ และโดยความจริงแล้วความต้องการต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดมักจะนำมาซึ่งปัญหาทางด้านจริยธรรมถึงความเหมาะสม ถูกต้องดีงามในความต้องการของมนุษย์ทั้งการผลิต การขาย การซื้อ ที่ไม่มีขอบเขตหรือไม่มีที่สิ้นสุด สิ่งเหล่านี้ย่อมทำให้เกิดปัญหาทางจริยธรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจเกิดขึ้น ปัญหาว่าจะทำอย่างไรจะปฏิบัติตนให้อยู่ในสมดุลยภาพ เป็นสายกลางแห่งการปฏิบัติ มีโภควิภาค เกิดความพอเพียงตามทฤษฎีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของไทยอย่างแท้จริง

การเมืองการปกครองกับพุทธจริยศาสตร์นั้น มีแนวศึกษาพุทธจริยศาสตร์เกี่ยวกับการเมืองการปกครองอย่างไร คำว่าการเมืองการปกครอง เมื่อศึกษาดูแล้วไม่ใช่การเมืองที่นักการเมืองเล่นกัน ถ้าเป็นความหมายนี้ จะเป็นกิจกรรมที่ไม่จริง คือเล่น ๆ และการเล่นในที่นี้มีค่าใช้จ่ายจำนวนมาก ยิ่งไปกว่านั้น ยังได้สิ่งตอบแทนที่เป็นเงิน เป็นวัตถุ และเกียรติยศด้วย คนที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามาให้มาเล่นการเมืองต่างมีความภูมิใจที่ตนเป็นนักการเมืองระดับชาติ เหตุผลที่ฟังได้และเป็นจริง คือเข้ามาทำงานเพื่อบ้านเมือง เป็นการยึดประชาชนเป็นที่ตั้ง แอ้งไม่ได้ ถึงอย่างไรเสีย ไม่มีเหตุผลจะเป็นอย่างไร ความเป็นจริงอย่างหนึ่ง คือความต้องการเสียงนิยม แต่จะเป็นอย่างไรก็เป็นกิจกรรมทางการเมืองอยู่ดี นี่คือการเมืองอีกแบบหนึ่งในภาพพจน์ แต่การเมืองที่ว่่านี้อาจเป็นอย่างนั้นเลย หากแต่เป็นการเมืองที่มีอุดมการณ์ มีเป้าหมายในอุดมคติตามปรัชญาที่ชัดเจน ปรัชญาการเมืองยังหมายถึงโครงสร้างระบอบการเมือง การปกครอง การกำหนดคุณลักษณะของนักปกครองตามอุดมคติของเพลโตแล้ว นักปกครองต้องเป็นนักปรัชญาด้วย รัฐในอุดมคติของเพลโตต้องเป็นอุดมรัฐ (City-State) จะเป็นนครเปล่า ๆ ไม่ได้ต้องเป็นนครรัฐด้วย

สิ่งที่จริงคือ ทุกประเทศนั้นมีโครงสร้างการปกครองเป็นของตนเอง มีระบอบการปกครอง มีรัฐธรรมนูญที่เอื้อประโยชน์ต่อความมั่งคั่งของประชาชนในประเทศ จริงอยู่ หลายประเทศมีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยเพราะยึดประเด็นที่นักการเมืองทุกระดับลงเลือกตั้งและได้รับการคัดเลือกจากประชาชนของตนให้เข้าไปทำหน้าที่ในรัฐสภา จึงบอกได้ว่า ประเทศประชาธิปไตย แต่ตามระบอบการปกครองในพระพุทธศาสนามีหลักการอยู่ใน ๓ หลักการ เรียกว่าอธิปไตย คือ อตตาริปไตย โลกักริปไตย และธรรมาธิปไตย ระบอบที่น่าปรารถนาที่สุดคือ ธรรมาธิปไตย มีสามัคคีธรรมในการปกครอง

ปัจจุบันเทคโนโลยีมีส่วนสำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวันโดยเป็นส่วนสนับสนุนให้การดำเนินชีวิตมีความสะดวกสบายขึ้นทั้งด้านการเดินทาง การขนส่งสินค้าและมวลชน ด้านกีฬา ด้านการแพทย์ ในขณะที่เทคโนโลยีสร้างประโยชน์ให้แก่มนุษย์มากมาย ขณะเดียวกันก็เกิดปัญหาจริยธรรมในหลายด้าน ได้แก่

๑. ปัญหาที่เกิดจากการโคลนนิ่ง
๒. ปัญหาสเต็มเซลล์
๓. ปัญหาการค้าอวัยวะมนุษย์
๔. ปัญหาในการใช้เทคโนโลยีชีวภาพ

๕. ปัญหาเสพติด
๖. ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ
๗. ปัญหาการค้าอาวุธสงคราม
๘. ปัญหาอาวุธนิวเคลียร์
๙. ปัญหาผลกระทบจากการใช้นิวเคลียร์

ปัจจุบันมนุษย์ประสบกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง ทรัพยากรธรรมชาติที่เหลือน้อยลง การใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในทางที่ผิด เช่น การทดลอง ระเบิดปรมาณู การทำลายป่าไม้ ฯลฯ ทำให้ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลง และเสียสมดุล ส่งผลกระทบต่อชีวิตของมนุษย์เอง ปัจจุบันสังคมไทยมีปัญหาสิ่งแวดล้อม จึงจำเป็นต้องนำจริยธรรมสิ่งแวดล้อมมาศึกษาให้ครบทุกด้าน ทุกกิจกรรม เช่น การรู้จักประมาณในการบริโภคหรือทางสายกลางในการใช้สอย การกตัญญูต่เวที่รู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อม การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ในความเป็นจริง จริยศาสตร์ต้องการจะเตือนใจเราว่า วิธีทางที่กำลังดำเนินอยู่นั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดี เป็นหนทางที่นำไปสู่การล่มสลายของสิ่งแวดล้อม และเป็นอันตรายต่อชีวิตของสิ่งมีชีวิตทั้งหมดในโลก ธรรมชาติเชื่อว่า เราควรสร้างสรรค์ สังคมใหม่ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรัก เมตตาธรรม ความร่วมมือกัน ความยุติธรรม และความห่วงใยต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ในโลกธรรมชาติ สังคมใหม่แบบนี้จะเป็นสังคมที่ยั่งยืน ผู้คนมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณภาพ ส่วนสังคมอุตสาหกรรมนิยมที่เรากำลังพบเห็นอยู่ในขณะนี้ เป็นสังคมที่เน้นความเห็นแก่ตัว การแข่งขัน ความก้าวร้าว การแสวงหาวัตถุและความเจริญสูงสุด และการขูดรีดธรรมชาติ สังคมแบบนี้มีแต่จะทำลายสิ่งแวดล้อม และชีวิตจิตใจของมนุษย์

จริยศาสตร์ทางสิ่งแวดล้อมใหม่ชี้ให้เราเห็นว่า มนุษย์มีความต้องการ ๒ แบบ คือความต้องการที่ไม่จำเป็น กับความต้องการที่แท้จริง ระบบอุตสาหกรรมนิยมมุ่งเน้นแต่เรื่องกระตุ้นความต้องการที่ไม่จำเป็น ซึ่งใช้ทรัพยากรมาก สิ่งที่ถูกต้องการ เราสนองความต้องการแบบที่แท้จริงเท่านั้น ซึ่งวิถีชีวิตแบบใหม่จะต้องมีลักษณะเรียบง่าย ปฏิเสธบริโภคนิยม ไม่ลุ่มหลงในวัตถุ และใช้ชีวิตอย่างมีความหมาย

จากคติพจน์ที่ว่า “ความห่วงใยในเรื่องจริยธรรมสิ่งแวดล้อมเริ่มจากอาหารในจาน” เป็นคำกล่าวที่ก่อให้เกิดตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ขึ้นในแถบประเทศตะวันตก ที่เห็นว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมมิได้เป็นสิ่งที่ไกลตัวของพวกเขามากอีกต่อไปแล้ว ทั้งนี้เราจะเห็นว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นเกิดเร็วกว่าที่เราคิดไว้มาก

ในชีวิตประจำวันของคนต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญ คือ อาหาร น้ำ และอากาศ แต่ทว่า สิ่งเหล่านั้นล้วนปนเปื้อนด้วยสารพิษอันจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตเราได้เสมอ ดังนั้น ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องใกล้เรา หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นปัญหาโดยตรงของมนุษย์อย่างปฏิเสธไม่ได้

อย่างไรก็ตาม ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เป็นปัญหาพฤติกรรมของมนุษย์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในทางตรงนั้น มนุษย์อาจเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยตรง ส่วนโดยอ้อมนั้น อาจจะได้รับจากการอบรม ในระบบความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้อง ทำให้มนุษย์มีทัศนคติที่แตกกันไปในเรื่องการปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อม

สังคมปัจจุบันนี้ ต้องการคำตอบว่า ใครเป็นเจ้าของปัญหาศีลธรรม ใครให้ความกระจ่างแจ้งต่อสังคมเป็นหลัก เมื่อเกิดปัญหาทางศีลธรรม เช่นว่า ปัญหาทางเพศ ปัญหาการเบียดเบียนทางเพศ ค่านิยมมีเพศสัมพันธ์กับเพศเดียวกัน มีปัญหาสังคมระดับโลกก็ว่าได้ แม้แต่ถึงขั้นชีวิตระหว่างญาติพี่น้อง ปัญหาคุณธรรม เช่นช่องว่างระหว่างวัยทำให้เกิดปัญหาต่อผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง ยิ่งไปกว่านั้น ถ้ามีเจ้าภาพตัดสินปัญหาชัดเจนแล้ว จะมีศักยภาพเพียงไร ดูเหมือนว่าปัจจุบันนี้ ปัญหาศีลธรรมจะมากขึ้น เป็นปัญหาที่รอตัดสินมากมาย ข้อนี้คำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งในเชิงธรรมและเชิงจริยธรรม มีคำตอบที่ชัดเจน

<http://www.thai-buri.co.th/FileNews/Thumb>

บทที่ ๒

จริยศาสตร์เบื้องต้น

พระครูสิริรัตนานุวัตร, รศ.ดร.

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ประจำบท

เมื่อได้ศึกษาเนื้อหาในบทนี้แล้ว ผู้ศึกษาสามารถ

๑. บอกความหมาย ความสำคัญของจริยศาสตร์ได้
๒. บอกขอบข่าย วิธีการ ลักษณะ ประเภท หน้าที่ จุดมุ่งหมายของจริยศาสตร์ได้
๓. อธิบายทฤษฎีทางจริยศาสตร์ได้
๔. อธิบายเกณฑ์ตัดสินทางจริยศาสตร์ได้
๕. อธิบายอุดมคติทางจริยศาสตร์ได้

ขอบข่ายเนื้อหา

- ความหมาย ความสำคัญของจริยศาสตร์
- ขอบข่าย วิธีการ ลักษณะ ประเภท หน้าที่ จุดมุ่งหมาย
- ทฤษฎีทางจริยศาสตร์
- เกณฑ์ตัดสินความดี-ความชั่วทางจริยศาสตร์
- อุดมคติทางจริยศาสตร์

๒.๑ ความนำ

วิชาปรัชญาประกอบด้วย ๓ สาขาหลัก ๆ ได้แก่ สาขาญาณวิทยา สาขาอภิปรัชญา และสาขาจริยศาสตร์ สำหรับสาขาญาณวิทยา เป็นสาขาเกี่ยวกับทฤษฎีแห่งความรู้ กล่าวถึงบ่อเกิด ลักษณะ ความสมเหตุสมผลของความรู้ ความรู้ที่จริงแท้ และความรู้ที่ไม่จริงแท้ สาขาอภิปรัชญา เป็นสาขาเกี่ยวกับทฤษฎีแห่งความจริง กล่าวถึงความจริงของโลก วิญญาณ มนุษย์และพระเจ้า และสาขาจริยศาสตร์ เป็นสาขาเกี่ยวกับความประพฤติ รวมทั้งกล่าวถึงอุดมคติแห่งชีวิต

จริยศาสตร์ เป็นศาสตร์แห่งความประพฤติ เป็นการศึกษาและกำหนดหลักการในการแสดงพฤติกรรมทางกาย วาจาใจที่เหมาะสม ดี มีคุณค่า เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายให้สังคมอยู่ดี มีสุข คำว่า จริยศาสตร์นี้ ตามแนวพุทธศาสนาจะมีคำที่ใช้ร่วมกัน คือคุณธรรม การแสดงออกทางกายหรือจิตใจ เช่น มีความเมตตา กรุณาต่อคนอื่นในสถานการณ์ต่างๆ จริยธรรม คือ การปฏิบัติตนที่เหมาะสม ดี มีประโยชน์ และคำว่า ศีลธรรม เป็นข้อปฏิบัติตามวินัยทางศาสนา เรื่องนี้มีความสำคัญและจำเป็นเพราะเป็นตัวแยกความเป็นมนุษย์กับสัตว์ดิรัจฉาน คือโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์และสัตว์จะมีธรรมชาติที่เหมือนกัน ๔ อย่าง คือ กินอาหาร การพักผ่อน การกลัวภัย และการสืบพันธุ์ แต่จะต่างกันที่ว่ามีคุณธรรม จริยธรรม

๒.๒ ความหมาย ความสำคัญของจริยศาสตร์

๑) ความหมายของจริยศาสตร์

จริยศาสตร์ (Ethics) เป็นปรัชญาสาขาหนึ่งที่ว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์ เป็นหลักวิชาความรู้เรื่องความประพฤติที่ควรเป็น เป็นหลักเกณฑ์แห่งความประพฤติ ตามพจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทยที่ว่า “วิชาที่แสวงหาเกณฑ์ตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไรถูกอย่างไรผิด ดีไม่ดี ควรไม่ควร และพิจารณาปัญหาเรื่องสถานภาพของค่าทางศีลธรรม”^๑ จริยศาสตร์มีชื่อภาษาอังกฤษว่า Ethics มีชื่อภาษากรีกว่า Peri ethikos มีชื่อภาษาละตินว่า Ethica ทั้งหมดว่าด้วยคุณลักษณะนิสัย ความประพฤติ (Character) มีความเชื่อมโยงถึงขนบธรรมเนียม (Custom) หรือนิสัย หรือความเคยชิน (Habit) คล้ายกับปรัชญาศีลธรรม (Moral Philosophy) คล้ายกันนี้ คำว่า Moral แปลว่า

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ: บริษัท เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๓๔.

ศีลธรรม มาจากภาษาละตินว่า **Mores** คือธรรมเนียมปฏิบัติ (**Custom**) เป็นการปฏิบัติจนเป็นนิสัย หรือความเคยชิน (**Habit**) ตามที่ เจ เอส แมกเคนซี (**J.S. Machenzie**) กล่าวว่า “จริยศาสตร์จะอธิบายถึงหลักแห่งความประพฤติจนเป็นนิสัยหรือจนเคยชินและเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสำหรับมนุษย์ เป็นเกณฑ์ตัดสินว่าดี ว่าชั่ว เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม บางครั้งสรุปลงในคำว่า ความถูกต้องหรือความผิด (**Rightness or Wrongness**)”

จริยศาสตร์ ตามภาษาศาสตร์แล้ว หมายถึงทฤษฎีแห่งความประพฤติจนเป็นนิสัย ซึ่งนิสัยนั้น เป็นการแสดงออกของอารมณ์ที่ฝังแน่นเป็นนิสัย ลักษณะนิสัยเป็นเจตจำนงที่ถาวร ฝังรากลึกอยู่ในนิสัยเป็นสิ่งเสริมกันภายในของความประพฤติ จะแสดงพฤติกรรมให้ปรากฏออกมาภายนอกผ่านกาย วาจา จริยศาสตร์จะตีค่าการกระทำที่สมควรใจและการกระทำที่เป็นนิสัยของบุคคลและพิจารณาถึง ผลการกระทำว่าให้คุณค่าอย่างไรต่อชีวิต เป้าหมายชีวิตที่แท้จริงของมนุษย์คืออะไร เราจะยึดประโยชน์นิยม หรือวัตถุนิยมอย่างไรต่อเป้าหมายชีวิต การตีคุณค่าชีวิตจะคิดจากความเจริญฝ่ายเดียวหรือมีความสัมพันธ์กัน

จริยศาสตร์ไม่ได้เกี่ยวข้องกับกำเนิดและความเจริญเติบโตของความประพฤติเหมือนจิตวิทยา จริยศาสตร์จะเกี่ยวข้องกับ การตีค่าความประพฤติโดยมุ่งไปให้ถึงอุดมคติ จริยศาสตร์จะแสวงหาเพื่อที่จะกำหนดอุดมคติสูงสุดที่รวมอยู่ในความประพฤติของมนุษย์ จริยศาสตร์จะค้นหาการทดสอบเราว่า เราจะสามารถผ่านการตัดสินทางศีลธรรมที่ถูกต้องบนความประพฤติของมนุษย์ด้วยการอ้างถึงอุดมคติสูงสุดของชีวิตมนุษย์อย่างไร

อีกนัยหนึ่ง จริยศาสตร์ นิยามกันว่า “ศาสตร์แห่งความดีสูงสุด” เป็นศาสตร์แห่งอุดมคติสูงสุดของชีวิตมนุษย์ เจ เอส แมกเคนซี (**J.S. Machenzie**) นิยามว่า “การศึกษาถึงความถูกต้องหรือความดีในความประพฤติของมนุษย์” หรือ “ศาสตร์แห่งอุดมคติที่ล้อมรอบอยู่ในชีวิตมนุษย์”^๒ จริยศาสตร์ เป็นศาสตร์ประเมินค่าทางศีลธรรมจากการกระทำที่สมควรใจของมนุษย์ เป็นศาสตร์แห่งความดีสูงสุด อุดมคติจะเกี่ยวพันอยู่ในชีวิตมนุษย์รวมถึงความจริง ความดี และความสวยงาม อย่างนี้เรียกได้ว่า จริยศาสตร์คือศาสตร์แห่งความดีโดยการมีศีลธรรมของมนุษย์

^๒ J.S. Mackenzie, *A manual of Ethics*, (Calcutta: Oxford University Press, 1973), pp.1-4. (M)

ความประพฤติที่ถูกตั้งตรงกับภาษาอังกฤษว่า **Rightness** แปลว่า “ธรรม” มาจากภาษาละตินว่า **Rectus** แปลว่าเที่ยงตรง (**Straight**) คือเที่ยงตรงตามกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ วินัย (**Rule**) ดังนั้น คำว่า ประพฤติถูกต้อง จึงหมายถึงถูกต้องตามกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดไว้ คำที่เชื่อมโยง คำว่า ความถูกต้องนี้ คือ คำว่าดี (**Good**) ซึ่งเป็นคำเรียกถึงเป้าหมายแห่งชีวิตของมนุษย์

ความประพฤติที่จะชื่อว่าดีนั้น จะต้องมิมีโนธรรมสำนึกว่า อะไรดีมีคุณประโยชน์ อะไรชั่วมีโทษ หากการกระทำนั้นมิมีโนธรรมเข้าแทรก เป็นแรงผลักดันให้กระทำดี เรียกว่ามีความประพฤติดี มีพฤติกรรมในศีลธรรม ถ้าตรงกันข้าม จงใจปฏิบัติฝ่าฝืนมโนธรรมเรียกว่าประพฤติเลว การกระทำที่ประกอบด้วยมโนธรรมนี้ แม้จะตัดสินใจปฏิบัติเฉพาะหน้าก็ตาม เช่น เราเห็นคนตกน้ำ เราต้องยอมเปียก เพื่อช่วยเหลือเขา เรายอมพลาดเวลาขึ้นเครื่องบินเพื่อช่วยเหลือคนตกน้ำนั้นก็ถือว่ามิมีโนธรรมสำนึก ถ้าการกระทำนี้เป็นนิสัย (**Habit**) เรียกว่าประพฤติดีจนเป็นนิสัยหรือดีจนเคยชิน

๒) ความสำคัญของจริยศาสตร์

จริยศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่สำคัญและจำเป็น ที่สำคัญคือมนุษย์ต้องมีโนทัศน์เรื่องศีลธรรม ตามพระราชบัญญัติศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒ กำหนดเป็นมาตรฐานการศึกษาไว้ว่า ความรู้ต้องมาคู่กับ คุณธรรม นั่นหมายความว่า มนุษย์จะเรียนให้เก่งสักปานใดก็ย่อมได้ จะเป็นวิทยาศาสตร์ให้เก่งกาจขนาดไหนก็ได้ ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า เมื่อได้ความรู้มาแล้ว ปัญหาว่าจะนำความรู้นั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ต่อสังคมอย่างไร จะทำงานอย่างไรให้มีความสุข คนใกล้ชิดนิยมชมชอบ เขาอยู่ที่ไหน ยิ่งอยู่นานก็ยิ่ง อบอุ่นใจกับเพื่อนร่วมงาน อาจจะใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ กล่าวคือ การให้ มีวาจาที่มีเสน่ห์ ช่วยงาน ส่วนรวม และวางตนไว้ในที่ที่เหมาะสมกับกาลเทศะ ดังคำประพันธ์ที่ว่า โอบอ้อมอารีย์ วชิไพบราเส สงเคราะห์ปวงชน วางตนแต่พอดี เรียกได้ว่าไม่มีจริยธรรมในการอยู่ร่วมกับสังคม ดังนั้น ทางรัฐบาลจึง ต้องกำชับกำกับนักหนาว่า มีความรู้อย่างเดียวก็อันตราย ถ้าไม่มีคุณธรรม นักปราชญ์สายจริยศาสตร์ กำหนดจริยธรรมว่า ความรู้คือคุณธรรม คือว่าคนที่รู้แล้วจะไม่ทำผิด คนที่ทำผิดเพราะไม่รู้ อย่างนี้ จะบอกว่าจริยศาสตร์ไม่จำเป็นอย่างไรได้ ประเด็นนี้เพลโต (**Plato**) นักปรัชญาชาวกรีกกล่าวว่า “การปลดเปลื้องหรือความหลุดพ้นจากความชั่วจะมีไม่ได้ ถ้าปราศจากการได้มาซึ่งคุณธรรมชั้นสูง และปัญญา”^๑

^๑ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ศยาม, ๒๕๓๗), หน้า ๑๖๔.

๒.๓ ขอบข่าย วิธีการ ลักษณะ ประเภท หน้าที่ จุดมุ่งหมายของจริยศาสตร์

๑) ขอบข่ายของจริยศาสตร์

ขอบข่ายจริยศาสตร์ ว่าตาม เจ เอส แมคเคนซี (J.S. Mackenaie) ในงานนิพนธ์เรื่อง คู่มือจริยศาสตร์ (A Manual of Ethics) แล้ว จะทราบว่

๑. มีขอบข่ายศึกษาถึงศาสตร์แห่งความประพฤติ ว่าอะไรถูก หรืออะไรผิด อะไรเหมาะสม ไม่เหมาะสม

๒. มีขอบข่ายศึกษาถึงศาสตร์บรรทัดฐานแห่งการประพฤติที่สังคมยอมรับว่าดี มีประโยชน์ หลักการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข^๔

ขอบข่ายจริยศาสตร์นี้ ถ้าศึกษาเนื้อหาของจริยศาสตร์ประกอบแล้ว ก็จะทราบว่า เป็นการศึกษถึงการกระทำของมนุษย์จากมิติด้านจริยธรรม ว่าการกระทำนั้นๆ ทำให้สามารถบรรลุถึงจุดหมายของชีวิต (ความเป็นจริง) ได้หรือไม่ โจทย์คืออะไร เป็นคุณค่าของความประพฤติ ซึ่งแยกออกเป็นขอบข่ายได้ว่า

๑. ศึกษาคุณค่าที่มนุษย์พึงกระทำ ที่มาของคุณค่า ความสำคัญของคุณค่า
๒. ศึกษาความสัมพันธ์ของการกระทำเฉพาะของที่มนุษย์พึงกระทำสามารถบรรลุถึงความ เป็นจริงหรือเป้าหมายสูงสุด
๓. ศึกษาถึงเกณฑ์ตัดสินคุณค่าการกระทำของมนุษย์
๔. ศึกษาว่ามนุษย์มีเจตจำนงเสรี หรือสิทธิในการเลือกการกระทำดีตามสัมพัทธนิยมหรือ สัมบูรณ์นิยม
๕. ศึกษาว่ามนุษย์ต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน
๖. ศึกษาอุดมคติของชีวิตระดับต่าง ๆ

คุณค่าแห่งความประพฤติทางจริยศาสตร์

คุณค่า มีผลออกมาเป็นความดี ชั่ว จริยศาสตร์จะต้องทำหน้าที่ศึกษาให้รู้ว่า รู้ดี รู้ชั่วเป็นอย่างไร ซึ่งสองคำนี้ฟังแล้วก็ธรรมดาง่ายมาก เช่นเดียวกับธรรมพื้นฐานที่ว่า ตนแลเป็นที่พึ่งของตน แต่มาคิด อึกมมแล้วรู้สึกว่ ลึกซึ้งมาก เราคิดว่า ถ้าเราไม่รู้ว่ อะไรดี อะไรชั่ว อะไรเป็นที่พึ่งปรารถนา อะไร เป็นที่รังเกียจของสังคมแล้ว มันจะเป็นสังคมไปได้หรือไม่ ถ้าเป็นได้ก็คงจะเดือดร้อนกันน่าดู คำว่

^๔ Op.cit., John S. Mackenzie, A Manual of Ethics, pp.1-4.

ตนแลเป็นที่พึ่งของตนก็เช่นกัน คำนี้เป็นพุทธพจน์ หมายถึงการบรรลุธรรม เข้าสู่ความหลุดพ้น ด้วยการปฏิบัติของตนเอง ไม่อาศัยความช่วยเหลือจากอำนาจที่เหนือธรรมชาติหรือเทพเจ้าใด ๆ เป็นที่ทราบกันดีว่า เป้าหมายการปฏิบัติของพุทธศาสนาคือนิพพาน หนทางที่จะไปให้ถึงมีทางเดียวคือต้องการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์แปด ซึ่งยึดถือเป็นทฤษฎีปฏิบัติเข้าสู่นิพพานของชาวพุทธ

คำที่เป็นไวพจน์ของคำว่าดี คือคำว่าถูก (right) มาจากคำละตินว่า *rectus* หมายถึง ตรง (straight) หรือหมายถึงตรงตามข้อบังคับ (according to rule) เมื่อการกระทำเป็นการกระทำตามกฎหมายศีลธรรม หรือกฎหมายที่เกี่ยวกับความประพฤติ

คำที่เป็นไวพจน์ของคำว่าชั่ว คือคำว่า ผิด (wrong) เชื่อมโยงกับกิริยาว่าละเมิด การกระทำที่ผิด จะหมายถึงว่า บิดเบี่ยงกฎความประพฤติ ผ่าฝืนกฎความประพฤติปฏิบัติ จริง ๆ แล้ว ความถูกต้อง และความผิด เป็นเรื่องที่ยังมองไม่เห็นไม่ได้ คิดไม่ออก หากแยกจากความคิดในเรื่องดี กฎทุกกฎหรือข้อ บังคับทุกข้อจะคาดคะเนล่วงหน้าและกำหนดเป้าหมายซึ่งเข้าใจได้ด้วยคำว่าดี เป้าหมายซึ่งจะทำให้ เป็นจริงได้กฎเกณฑ์ที่เรียกว่า คำว่า ความดี ความคิดเห็นในเรื่องความถูกต้องและความผิดจะเชื่อมโยงอยู่ กับกฎเกณฑ์ทางจริยธรรมซึ่งจะส่งเสริมความดีสูงสุด คานต์ (Kant) มีปรัชญาทางจริยศาสตร์เรียกว่า “ความดีแท้เกิดจากเจตนาดีและทำตามหน้าที่ และถือว่าการทำตามหน้าที่ก็กับการทำด้วยเจตนาดี เป็นสิ่งเดียวกัน”^๕

๒) วิธีการของจริยศาสตร์

จริยศาสตร์ มีวิธีการสืบสวนปรากฏการณ์ วิธีการทางกายภาพและชีววิทยา วิธีการทาง ประวัติศาสตร์หรือพันธุศาสตร์ วิธีการทางจิตวิทยาและวิธีการทางอภิปรัชญาถูกนำมาใช้โดยสำนัก ต่าง ๆ ของนักคิดทางจริยศาสตร์ ดังมีรายละเอียด ดังนี้

วิธีการทางกายภาพและชีววิทยา ว่าตามเฮอริสเบิร์ต สเปนเซอร์ (Herbert Spencer) จะสืบเสาะ หาจริยธรรมไปสู่พฤติกรรมของคนที่โหดร้าย (savages) และสืบเสาะหาจริยธรรมที่นำไปสู่การปฏิบัติ ไปหาความสุขและหลีกเลี่ยงความเจ็บปวดอย่างมากที่สุด ความสุขเป็นเครื่องหมายแห่งการเพิ่มพลังชีวิต ส่วนความเจ็บปวดเป็นเครื่องหมายแห่งการลดทอนพลังชีวิต พลังชีวิตเป็นรูปแบบหรือสารและอารมณ์ อย่างมากที่สุด ดังนั้น สเปนเซอร์ จะลงความเห็นในกฎเกณฑ์ทางจริยธรรม จากกฎเกณฑ์ทางสังคมวิทยา

^๕ วิทย วิศทเวทย์, *จริยศาสตร์เบื้องต้น*, (กรุงเทพฯ ฯ: โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๓), หน้า ๑๐๘.

กฎเกณฑ์ทางสังคมวิทยาจากกฎเกณฑ์ทางจิตวิทยา กฎเกณฑ์ทางจิตวิทยาจากกฎเกณฑ์ทางชีววิทยา และกฎเกณฑ์ทางชีววิทยาจากกฎเกณฑ์ทางสรีรวิทยาหรือจักรวาลวิทยา เขาปฏิบัติกับจริยศาสตร์ในฐานะศาสตร์ธรรมชาติหรือศาสตร์ปฏิฐานและประยุกต์วิธีการทางสรีรวิทยาและชีววิทยากับจริยศาสตร์นั้น

เนื่องจากว่า จริยศาสตร์เป็นศาสตร์บรรทัดฐาน เป็นศาสตร์แห่งคำว่า “ควร” (Ought) หรืออุดมคติ (Ideal) อุดมคติจะค่อยปรากฏขึ้นจากความจริง คุณค่าจะค่อยปรากฏขึ้นจากข้อเท็จจริง ทฤษฎีปรากฏการณ์ทางศีลธรรมไม่สามารถแสดงให้เห็นถึงความสมเหตุสมผลของประการเหล่านี้ได้ ด้วยการติดตามวิธีการของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ จริยศาสตร์ไม่สนใจการหยั่งรู้ความรู้สูงสุดของมนุษย์ เพราะฉะนั้น จึงเป็นศาสตร์บรรทัดฐานหรือแบบแผน วิธีการไม่เป็นวิธีการทางสรีรวิทยาหรือชีววิทยา ศีลธรรมเป็นหน่วยหนึ่งของจริยศาสตร์

วิธีการทางประวัติศาสตร์หรือพันธุศาสตร์ เฮอร์เบิร์ต สเปนเซอร์ เลสลี สตีเฟน (Herbert Spencer, Leslie Stephen) และนักวิวัฒนาการคนอื่น ๆ ถือว่า ความคิดทางศีลธรรมและสถาบันได้วิวัฒนาการมาโดยลำดับจากประเพณีสภปรนและประโยชน์ของประชาชนดั้งเดิม ศีลธรรมคือผลิตภัณฑ์แห่งการวิวัฒนาการทางสังคม ภาระหน้าที่ของจริยศาสตร์คือการแสดงถึงกำเนิดและการพัฒนาการแห่งมโนคติทางศีลธรรมและสถาบัน จริยศาสตร์เป็นแผนกหนึ่งของสังคมวิทยา วิธีการของจริยศาสตร์คือวิธีการทางสังคมวิทยาทางประวัติศาสตร์หรือทางพันธุศาสตร์

วิธีการทางจิตวิทยา ฮูม เบนธัม เจ เอส มิลล์ อเล็กซานเดอร์ เบน (Hume, Bentham, J.S.Mill, Alexander Bain) ถือว่า ปรากฏการณ์ทางศีลธรรมคือปรากฏการณ์แห่งวิญญาณและท่านเหล่านี้ยอมรับการปฏิบัติทางจิตวิทยา จริยศาสตร์ควรจะใช้วิธีการทางจิตวิทยาและพยายามที่กำหนดความดีสูงสุดของมนุษย์ด้วยการวิเคราะห์แรงกระตุ้นการกระทำของมนุษย์ และติดตามรากฐานความกรุณา ติดตามมโนธรรมสำนึกและความรักความชอบของมนุษย์ หลักสุขนิยมทางจริยศาสตร์ของเรื่องนี้ ถือเอาความสุขเป็นความดีสูงสุดซึ่งจะตั้งอยู่บนฐานความจริงที่เป็นจริงที่มนุษย์นั้นว่าโดยธรรมชาติแล้วจะแสวงหาความสุขและหลีกเลี่ยงความเจ็บปวดกัน

กล่าวกันว่า จิตวิทยาจะเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ทางจิต เนื่องจากว่าปรากฏการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นจริง ๆ จริยศาสตร์จะเกี่ยวข้องกับอุดมคติทางศีลธรรมตามสิ่งที่ควรจะทำ อุดมคติไม่สามารถอธิบายได้ด้วยความเป็นจริง จิตวิทยาสามารถสืบสวนลักษณะปรากฏการณ์ทางศีลธรรมและวิเคราะห์